

Luti

Ficha Técnica

Título: Habali ya Luti
(História de Rute)
(The Book of Ruth)

Língua: Kimwani

Primeira edição electrónica, 2010

Produzido por: JUWA (Associação Jumuliya ya Wamwani)
lidemo.net@gmail.com
C.P. 652
Nampula, Nampula
Moçambique

O utilizador pode copiar e distribuir a obra.

Luti

Kwa myaka ipitile mida, Waebhaniya wakiwanawo tabiya maalumu ya kukumbukila mazina a wmida wafwile. Eyi tabiya -yi ilungana na namuna za kumiliki ngwamba ya kwasiwa na mufwi. Ntamana kiwa utungu pakulu kufwa munu spongole konta ngwamba yake aikipata kusungiwa. Kwa kusakula kukengela eci kinu-ci, ewo wwaza mpango wa javi: Ikiwa munu kalomba na kafwa spongole, akisakuliwa jam yake nlume ali kalibu onse anjemele muka afwiliwe ile, apongole naye mwana apate kulamusa zina la malemu nlumake ile. Mwana wa kupongoliwa kwa namuna ile akitika kuwa wa malemu noile. Ndi ntamana kiwanawo haki ya kuliti ngwamba yake malemu ile. Kwa namuna-yi, ngwamba ile kiwa ya jam wa malemu, ipate mali aasuke baidi.

Tabiya nyengine nkati ya Waizilaeli kiwa kuulula. Kwa ukweli, ikiwa shaliya nkati ya wanu wa Mwenyezimungu kuwa wavuni wakasanga masuke ipate wanu masikini wapite wakuulula. Na kweli-kwelini, wamasikini wale wakijuzi wawafulate nyuma wavuni wale wakipita wakuulula masuke a kugwa ale.

Ofwe atimwijiwa munu andike hadisi ya munu wa kwitiwa 'Luti'. Fala iwanawo faida konta itoolotela kuwa Mola awapenda wanu piya wali kuntumaini, aafulata kabila yaali munu. Luti wele Yaudi, na kweli iye akiwa wa kabila ya Moabu, kwa kuwa wakatiwo Loti akiwa na dambi ngumu futi mbele ya Mwenyezimungu. Kwa sababu ya javyo, Mwenyezimungu kamwambila kuwa ewo pamoja na ujukulu wawo malikolo kumi awajuzile kwingila upande wa umati wa Mwenyezimungu. Ntamana Luti aawle upande wa wanu watondoliwe na Mwenyezimungu. Fala nlumake akiwa Yaudi na Luti akiwa kamilifu ka Mola wa Mayahudi. Ntamana, Mola akinbaliki Luti, na iye akitika upande wa wanu watondoliwe na Mwenyezimungu. Kweli-kwelini, munu mmoja nkati ya ujukulu wake akja akwa nfalume nkulu wa Mayahudi, Daudi, na ikisa, akija akilawilila mwengine nkati ya ujukulu wake Bwana Insa. Eci kinu-ci citolotela kuwa Mola awapokelela piya wanu wenye kunfulata.

1

Nayomi ksama kwawo, kanfwila nlumake na wanawe

¹Mida, sawanamba kuwepo mafalume inti ya Izilaeli, pita njala noyo inti-yo. kiwapo mwananlume wa kwitiwa Elimeleki, akikalanga Betlehemu inti ya Yuda. Mwananlume ile na nkawake pamoja na wanawe wawili wakitila njala, wakilwa upande wa malawila juwa wakukilla maswelajuwa, woka Moabu inti malamboni. ²Nkawake ile kitiwa Nayomi; wanawe wkitiwa Maloni na Kiliyoni. Kabila ya mwananlume ile akiwa wa likolo la Waeflati, kaya ya Betlehemu.

³Pawainshile Moabu kule, Elimeleki nlumake Nayomi akfwa. Nayomi akibki na wanawe wawili wale. ⁴Pawakulile wana wale wakilomba Moabu nokule, mmoja akinlomba Luti, wapili akinlomba Olpa. Muda wa myaka kumi, ⁵wana wale newo novyo wakifwa. Nayomi akibaki yeka kamba ntoku, bila nlume wala mwana wala njukuluwe.

Nayomi kludila kwawo na nkwee mmoja wa kwitiwa Luti

⁶Pawakiwa malamboni kule, Nayomi akisikila kuwa Mola kawabaliki wanu wa kwawo kawesusila nema ya mavuno. Ntamana akilitengeza kusama Moabu, kuludila kwawo Betlehemu pamoja na wakweze wo-wawili. ⁷Basi, Luti akilawa pamoja na wakweze, w wawili wakilongozana munjila.

⁸Pawakuka munjila mule, Nayomi kawaza, kawawonela utungu wakweze wale akiwambila javi: "Ludini, ukani kwenu kamama zenu. Mola kusungeni vyema kamba umwe novyo vyamwapendile wafwile pamoja na omi. ⁹Na Mola akujanliyeni, muwapate walume wa kutengemana nawo sana-sana mupumule."

Nakwamba javile, Nayomi akilayana na wakweze akiwapa ladi, fala ewo wakingila kusiona, kuno akiwapakatika masozi.

¹⁰Wakisowela wakamba javi: "Iii! Ofwe tikuka kwikala onse kawali jam zenu."

¹¹Nayomi akiwajibu: "Ukani ukaya, wanangu. Sabubuni kusaka kuka nomi? Mudaniza kuwa nwapongola tena wana wa kukulombani? ¹²Ukani kwenu wanangu, omi nuluvala silombiwa tena. Anta paiwa kuwa nlindila kinu kamba eco, usiku wa lelo-u

¹⁹Hezloni kampongola Lasmi,
Lasmi kampongola Aminadabu,
²⁰Aminadabu kampongola Nashoni,
Nashoni kampongola Salmoni,
²¹Salmoni kampongola Boazi,
Boazi kampongola Obedi,
²²Obedi kampongola Yesi
na Yesi akimpongola nfalume Daudi.

kulombiwa na kuwapongola wana, umwe nanga muwalinda mpaka kukula? ¹³Nanga mukidili kuinshi suku nyingi zawenye samulombiwa? Sivyo javyo wanangu! Uzuni wangu omi uwa pantoku koliko wenu umwe, konta Mola kanasa nkono.”
¹⁴Olpa pansikile Nayomi akisowela javile, akilila tena konta ya zuni wa kwasana na nkwewe. Basi wakilayana wakipana makono, Olpa ile akiludila kwawo. Luti ile kludi? aludile, kammamatila nkwewe.
¹⁵Ntamana Nayomi akimwambila: “Luti, mmone nduyo kaludi, koka kwikala na jamazake pamoja na milungu yake. Basi nowe novyo, nfulate!”
¹⁶Fala Luti akinjibu nkwewe kuno akipza akmba:
“Musinituwise, tukeni onse;
Kamuka konse, omi nukuka.
Pamuinshi ponse, ninshi nopo.
Umati wenu ndi wangu.
Mola wenu ndi wangu noyo.
¹⁷Pamufwa umwe, nizikiwa nopo.
Ofwe atasana, ila kifo basi -
Nikitenda cengine, Mola anihukumu.”
¹⁸Basi Nayomi kejiwa kuwa Luti kweli kalangela woke onse. Ntamana aksa kunkenekezela Luti kuludila kwawo.
¹⁹Wakendelekeza safali yawo, Nayomi na nkwewe, mpaka Betlehemu. Paawafikile, waka piya wakitenda shelehe, wakimama: “! Nayomii!...”
²⁰Nayomi akipaza, akijibu javi:
“Musinite Nayomi, maana ake kwajibisa -
omi sili kwajibisa tena,
munite Mala, maana ake zuni -
sambi niwanawo zuni pakulu.
Mwenye nguvu kanisusila makulu,
Iye kanitaya zuni mwingi.
²¹Nlawa na ladi, nikiska na jam,
niludi na zuni, makono pakiswa.
Sababuni kunita wakwajibisa?
Mwenye nguvu kanasa nkono!”
²²Ei ndi namuna intenzile Nayomi kusama Moabu pamoja na nkwewe Luti, mmalamboni ile. Pawafikile Betlehemu, wsinganila wakati wa kuvuniwa vyakurya ya kwanza kutokota.

Luti ksimanana na munu wa kwitiwa Boazi, jam wa malemu Elimeleki

¹Sambi, na Betlehemu kule, kiwapo jam mmoja wakujuzi kunsaidiya Nayomi konta likolo lawo lkiwa limoja na malemu nlumake, Elimeleki. Iye kitiwa Boazi, kiwa tajili na kiinshimiwa pakulu futi.

²Suku moja kalawa Luti, mmalamboni ile, akinlebelala Nayomi akmba: "Epa ofwe atina cakulya. Naseni nuke mmamasamba nikoolule masuke awagwa wavuni, mwananyewe akka akinisakisa pale."

Nayomi akijibu: "Aye, mwanangu, uka."

³Basi Luti akuka mmasamba akilebelala, ikisa akingila kuulula masuke awakasa wavuni ale. Mola kampa balaka Luti koka masamba noale-noaleni a Boazi, jam wa Elimeleki, munu ajuzile kunsaidiya Nayomi pamoja na Luti.

⁴Bandi ya kupita muda, akija Boazi mwenyewe. Akiwadaili habali wavuni wale, akmba: "Mola akujanliyi!" Na ewo wakinjibu: "Al-hamdu-lilahi! Mola akujanliyi!"

⁵Mpunde noule, Boazi akinang'aniza kammona Luti, akindaili nakola wa masamba ake ale, akmba: "Mwanamuka ile - jam wa nani?"

⁶Nakola ile akijibu akmba: "Ile mwanamuka ile akwitiwa Luti, mmalamboni, kaja na Nayomi kulawa Moabu. ⁷Epa kanilebelala nimpe nafasi ya kuulula masuke ali kuwagwa wavuni. Kanza kukola kazi tangu sub namapema, pale ndi pemile aba kupumula panvili pale."

⁸Nopale-pale Boazi akinfika kalibu Luti akimwambila javi: "Sikila mwanangu, kutenda vyema kuja epa kuulula masuke. Vyema ukija epa daima, usuke masamba a munu mwengine, ikala na waka wenziwo-wa. ⁹Wanang'anize sana-sana walume mwawali kupita, uwe ingila nkonjo wa waka wenziwo, upite ukuulula masuke mengi. Omi nlaya amuli nwambila wkazi wangu wasukwandibu. Na ikukukola nyota, teka maji mmivulo awanywa wakazi wangu-yo, unywe."

¹⁰Luti akishanga akikokola, ikisa akindaili Boazi: "Mwenye, mbana kuwa mminu kamba munu wa kunijiwa, na omi niwa mmalamboni?"

Luti. Ile ajile kulawa malamboni ile, nankweli wa Maloni, omi nimpokelele awe nkawangu, ipate nimpogolele mwana jam yangu. Kwa javi ndi panisaka kulamusa zina la malemu na mali asuke baidi, ipate zina lake lizidi kukumbukiliwa kwawo kaapongoliwe na nkati ya wanu wale nkaya mule. Umwe lelo-vi mukubali kuwa mashahidi wa evi piya-vi?"

¹¹Wakulungwa pamoja na wanu wengine wale piya wakijibu ka moyo ladi wakamba: "Kweli-kwelini ofwe tiwa mashahidi."

Wakizidi kupaza wakamba:

"Mola anjanliye nkawako uwapongole wana wengi, Iwe novyo Lakeli na Leya vyaapongole na Yankubu. Uwe bola pakulu mulikolo la Eflata, na zina lako tena isifiwe Betlehemu.

¹²Uwe na mwali-yu Mola akupeni wana, wawe wengi wa wenye kamba jam za Pelesi, mwana wa wababu zenu Yuda na Tamali."

Nayomi kmpata mwana alamuse zina la malemu nlumake

¹³Basi Boazi akintwala Luti akuka naye kwake na akimpokelele kamba nkawake. Mola akinjanliya akimita, akimpongola mwana nluame. ¹⁴Ntamana, wanawaka wengine wammama Nayomi, "We!", na wakimpaza wakamba:

"Al-hamdu-lilahi! Mola ntukufu!

Akupele mwana kukukongoja, kukwavya uwe mainsha ako. Mwana-yu avume, zina inti Izilaeli-yi.

¹⁵Luti - kupenda pakulu,

bola kwako uwe, koliko wana saba.

Kakupa njukulu-wo, mainsha ako tena upya.

Ukuluvala, akukongoja."

¹⁶Nayomi akintwala toto ile akimweleka, akinsusila na akimwavya kunlela. Basi toto ile akipewa zina la Obedi. ¹⁷Waka majilani wa Nayomi watenda shelehe kupongoliwa kwake, wakamba: "Nayomi kampata mwana!"

Mwana apongoliwe akuja kuwa babu-ye nfalume Daudi

¹⁸Bandi ya kupita myaka, Obedi kampongola Yesi na Yesi kampongola Daudi.

Javi ndi vyafulatane ujukulu wa Pelesi wazee wa nfalume Daudi:

Pelesi kampongola Hezlioni,

Nayomi kampongolela mwana malemu nlumake

¹Basi sambi Boazi akuka maala pamoja pakusoweliwa milandu, akikala. Ikisa, ile wkimwamba kuwa kawapo wakunzaidi ile, akipita kalibu nopale. Boazi akimwita akamba: "Nduyangu, njoo kuno kwanza wikale-pa." Kweli, nduye ile akuka akikala nopale.

²Sambi Boazi akiwazima wakulungwa kiyasi ca kumi wa kuinshimiwa nkaya mule wakija wakikala nopale, kulamula mw ule. ³Boazi akimwambila nduye ile javi: "Omi ciwapo canisaka kukwambila, tenga masakilo usikilize sana-sana. Ukumbukila ngwamba ikiwa ya jam yetu Elimeleki ile? Epa sambi, uwe ujuzi wijiwe kuwa Nayomi kaludi Moabu, kaja kutipa haki yetu, titumile ngwamba ya malemu nlumake ile. ⁴Omi nilangela kusowela nawe konta uwe ndi mwenye haki wa kwanza wa ngwamba ile. Kamba usakula kutumila haki-yi na kuuza ngwamba, eleza hadwala ya wanu wekale-wa-pa pamoja na wakulungwa-wa-pa. Ikiwa ausaka, nambile sambi-nopa, ipate omi niujiwe cakujuzi kutenda, konta bandi ya uwe, omi ndi nilinawo haki."

Iye akijibu mole-mole: "Aye! Nitwala haki yangu nitumile."

⁵Bandi ya piya vile, basi Boazi akamba: "Vyema sana! Fala, ukumbukila kuwa maana ake ndi kuwa suku ya usaka kupokelela ngwamba ya Nayomi, ujuzi kumpokelela novyo Luti, unlombe. Lazima kutenda javi ipate zina la malemu lile lilamuke konta iye nankweli mMoabu."

⁶Nduye ile akijibu: "Mama! Basi ikiwa ndi javyo, situmila haki yangu, konta ngwamba-yi awaja kuliti wanangu. Fadali nukupa uwe utumile haki yako, konta omi sina uwezo wa javyo."

⁷(Nozile enzi zile, kiwa tabiya ya wanu wa Izilaeli, munu akikubali kulavya haki yake kumpa mwenziwe, akivula kilatu cake kimoja ampe, maana ake ndi kukubali. ⁸Kwa javyo, ntamana nduye Boazi ile pampole nafasi ya kutumila ile haki ile, akivula kilatu cake kimoja akimpa.)

⁹Sambi Boazi akiwambila wakulungwa wale pamoja na wanu wkale nopale wale javi: "Piya-mwe lelo muwa mashahidi kuwa npokelela mmakono mwa Nayomi piya vinu vya malemu Elimeleki, na vya wamalemu wanawe wale Kiliyoni na Maloni.

¹⁰Kwasa piya-vyo, omi niwa tayali novyo kuwasunga Nayomi na

¹¹Boazi akijibu akmba: "Omi nisikila piya vyawali kukusifu wanu kwa vitendo vyema vyauntendanga nkwewo, bandi ya kufwa nlumako. Nikwijiwa kuwa kumwasa mamayo na wawayo na kwasa kwenu kaupongoliwe. Kuja malamboni kuno katili wanu sautijiwa."

¹²Boazi akizidi kunsifu Luti nkipazo akmba:

"Mola akulipe mema autendile!

Mola wa Izilaeli, akupe malipo mengi!

Kwa kumukila iye ipate akusunge,

Uwe kamba wana wa uku mumbawa, ufulai."

¹³Basi Luti akijibu akmba: "Mwenye wangu, nishukulu kwa usemi mwema waunipele, masemo ako anipa fulaha, ingawa omi silingana anta aba na mukazi wako mmojiwapo."

¹⁴Wakati wa kulya, Boazi kamwambila Luti: "Sengeleza ka wali wanawaka wenziwo kuno, ulye nawo sana-sana cakulya-ci, ukitowezela munsuzi-mu." Basi iye akikala kalibu na wavuni, na Boazi akintuma munu aje nawo apa nyng! Iye akilya akikuta na apa zikibaki. Pesile kulya, Luti akiludila tena kuulula masuke.

¹⁵Boazi nyuma kule akiwambila wkazi wake: "Mumwase apite akuulula paska kuwa ponse, anta paiwa pamuli kufunga vinyanganya-po, musinkataze. ¹⁶Na umwe wanawaka, pamufunga vinyanganya-po, masuke mengine mwase kasidi apite akuulula. Kwasa javyo, asiwe-po wakummwengeza!"

¹⁷Basi ntamana Luti akipita akuulula masuke ale mmasamba mule mpaka juwa kutita. Pesile kufula masuke ale piya, akipata sevada kiyasi ca kikapu kizima. ¹⁸Akisukula sevada yake ile akiludila ukaya, akimolotela nkwewe. Akilavya apa zansukulile zile, akimpa.

¹⁹Nayomi pawonile kikapu ca sevada cile kaamba: "We! Mukwe, kupata cakulya cingi futi, mama!" Ikisa tena akindaili: "kuulula masamba a nani?" Saanamba kunjibu, akmba: "Mola anjanliye eyo mwenye akusaidiye-yo! Eyo mwenye-yo katitenda umunu-mwema pakulu futi!"

Luti akinjibu nkwewe: "Omi nka kulebela kuulula masuke a sevada masamba a mwananlume wa kwitiwa Boazi."

²⁰Nayomi paasikile zina la Boazi akitenda ladi, akimwasisa kusowela akmba: "Haa! Mola azidi kumbaliki Boazi! Mola anataa nkono! Iye daima-zi timiza tam zake, julu ya ofwe tili hai na mpaka pamoja na walume wetu wafwile." Ikisa akimwambila tena: "Sikiliza sana-sana! Boazi-yo jam yake

Elimeleki. Ntamana, iye juzi kutasaidiya na kawanawo haki ya kukwingila manyumba muwapongole wana mulamuse mazina a walume wetu wafwile. Haa! Vyema futi!”

²¹Basi Luti, mmalamboni ile, akimwambila nkwewe javi: “Lindani kwanza! Kwasa javyo, ca mwinsho cizidile kuwa cema, ndi javi: epa kanambila daima nikka masamba kwake nikisanganyika na wavuni, nikuulula masuke mpaka mwinsho ya mavuno, muda wa myezi miwili!”

²²Nayomi akinjibu nkwewe ka ladi: “Novyo mwanangu, vyema kuka kusanganyika na wavuni wake, koliko kuka masamba mengine kusimbuliwa au kusukumiwa.”

²³Basi, wa novile daima Luti akuka masamba a Boazi akuulula masuke, akiludila ukaya, mpaka mwinsho a mavuno a vyakurya na tiligu. Noule wakati ule kikalanga na nkwewe kunsaidiya.

3

Mola kawasaidiya Nayomi na Luti

¹Kwa suku moja, Nayomi kamwambila nkwewe Luti javi: “Mwanangu, sivyema omi nukusakulile jam yangu akwingile manyumba? Akwavya, pata nlozi, limba na ufuli pakaya pako.

²Ona! Unkumbukila Boazi waukile masamba kwake, ukuulula masuke kuno wanawaka wengine wakifunga vinyang'anya? Iye jam wa Elimeleki, iwapo haki ya kukwingila manyumba, ipate atisunge sana. Kabula ngawona! Usiku wa lelo-u akuka kalibu ya masamba ake, maala pakibisi pawoka waakazi wake walume kupepeta masuke. ³Ntamana, juzi wowe, upakale shelu ya kunuwila, na uvale anzu yako ya kukuwaila, ikisa uke noko. Ukifika, kwanza lifise mpaka ese kulya na kunywa awe ladi sana -sana. ⁴Untunze sana-sana paasaka kutandika nanga yake kulala. Akilla, unyemelele nopo, umpenule nguwo-yo kumaulu na ulitandikile nopo. Utende javyo ipate unlebele akusunge. Iye akisisimuka umwambile akwingile manyumba, ikisa akujibu caujuzi kutenda.”

⁵Luti akijibu: “Ntenda piya kamba vyamunambile novyo.”

⁶Ntamana Luti akilawa akuka ka Boazi maala paikipetiwa vyakurya yake. Pafikile, akilifisa, akilitafiti akitenda novyo-novyoni kamba vyambiliwe na nkwewe.

⁷Boazi pesile kulya na kunywa, kiwa ladi akuka akilala. Akitandika nanga yake nyuma ya maala payungiliwe sevada

yake nyingi. Nakulala Boazi, Luti akinyemelela mole-mole, akimpenula kumaulu nguwo yake ya kulifinika, akilitandikila nopale. ⁸Usiku kati-kati Boazi akisisimuka, akilyolola, akikala, kafahamu kuwepo munu kumaulu kwake, mama! Mwanamuka!

⁹Boazi akindaili: “Uwe nani?”

Iye akijibu: “Omi Luti, ntumisi wakoi. Uwe mwenye kuwa jam yake nkulu malemu mukwe Elimeleki, epa tenda fadili uningile manyumba timpongole mwana, tilamuse zina la Elimeleki, ipate mali asuke baidi.”

¹⁰Basi Boazi akimwambila javi: “Mola akujanliye mwanangu. Uwe mwanamuka kamilifu, daima kwankusunga Nayomi vyema. Nanga kutenda juhudi-zi piya kuntongoza nnemba au tajili, akulombe. Fala kwasa kutenda javyo, kunijilila omi! ¹¹Epa, mwanangu, usitaye shaka; omi niwa tayali kukutendela vyausaka vyonse. Wanu piya nkaya-mu wakwijiwa kamba kuwa muka wa sifa. ¹²Na kweli-kwelini kwa kuwa omi ndi jam yake nili kalibu, niwa amili wa kujuzi kukwavya, fala kawapo mwengine tena wakunizaidi omi. ¹³Ikala nopa ulinde kuce. Makeshamungu, iye akikubali haki yake iye ndi asaka kukusunga. Ikiwa aakubalile, basi nilapila walahi kwa zina la Mola hai, anihukumu kamba omi siligabizile kukusunga. Sambu pumula mpaka makeshamungu.”

¹⁴Ntamana Luti akilitandikila kumaulu ka Boazi mpaka alufajili, akilamuka namapema kamba vyaambiliwe na Boazi javi: “Asijiwe munu kuwa kja mwanamuka pakupepetiliwa mbeyu pale.”

¹⁵Boazi kamwambila Luti kaamba: “Twala nguwo yaujile nawo-yo, utandike pansu.”

Luti akitenda novile na Boazi akintaila mbeyu pa-nguwo pale kiyasi ca fumba nzima, akintika, akiludila kwawo.

¹⁶Paafikile ukaya kule, nkwewe ile akindaili habali, ikisa akindaili javi: “Mwanangu! Boazi kakwenendesa mwaja kaukile-ko?” Luti akimwambila nkwewe piya vyenendesawe na vyambiliwe na Boazi. ¹⁷Ikisa tena akamba: “Iye kanambila javi: ‘Sivyo vyema kuludila ka nkwewe makono awaka. Fadali nukupe cakulya unsukulile.’ Ntamana iye akinipa eyi mbeyu-yi.”

¹⁸Basi, Nayomi akimwambila nkwewe javi: “Ikala upumule mwanangu, mpaka wijiwe vyavisaka kuwa. Epa Boazi lelo aapumula smalize kulamula ewu mw-wu.”